

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU
SARAJEVO**

**UPUTSTVO
ZA GODIŠNJI OBRAČUN BRUTO VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE I DODANE VRIJEDNOSTI
POLJOPRIVREDE PRIVATNOG SEKTORA BEZ PRAVNIH OSOBA –
POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA ZA GRAD-OPĆINU**

Sarajevo, februar 2021. godine

I. METODOLOŠKA OSNOVA

1. UVODNA METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Pri obračunu bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) poljoprivrede treba imati u vidu specifičnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na ostale privredne djelatnosti, iako se bruto dodana vrijednost poljoprivrede svodi na iste elemente kao i u ostalim privrednim oblastima, tj. neto dodanu vrijednost i amortizaciju nakon što se iz vrijednosti ukupne proizvodnje isključe materijalni troškovi.

Specifičnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na ostale privredne djelatnosti, prije svega, odnose se na troškove proizvodnje. Poljoprivreda je jedina djelatnost koja svoje osnovne sirovine za reprodukciju (sjeme, stočna hrana) dobija iz vlastite proizvodnje. Ostala sredstva, kao što su vještačka đubriva, sredstva za zaštitu bilja, liječenje stoke itd., poljoprivreda dobija iz industrijske proizvodnje.

S obzirom na navedeno, materijalne troškove dijelimo na sljedeće grupe: troškove u naturi i na troškove u novcu.

Troškovi u naturi potiču iz same poljoprivredne proizvodnje i služe za reprodukciju u istoj grani poljoprivrede, kao na primjer: sjeme u ratarstvu, ili u drugoj grani, stočna hrana kao proizvod ratarstva služi u grani stočarstva.

Troškovi u novcu su troškovi nabavke sjemena, vještačkih đubriva, sredstava za njegu i zaštitu bilja, liječenje stoke, popravke i održavanje poljoprivrednih mašina i inventara, goriva, maziva i slično.

Pitanje karaktera i strukture troškova u poljoprivredi nameće se pri obračunu bruto dodane vrijednosti poljoprivredne proizvodnje.

Bruto dodanu vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) poljoprivrede, trebalo bi da se utvrdi i iskaže po granama poljoprivredne djelatnosti (ratarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, stočarstvu i domaćoj preradi poljoprivrednih proizvoda) isto kao što se radi i pri obračunu proizvodnje u industriji. Međutim, s obzirom da proizvodnja jedne poljoprivredne grane služi kao reprodukcija drugoj grani, a u najvećem dijelu poljoprivrede individualnog sektora ne postoje knjigovodstveni podaci na osnovu kojih bi se tačno utvrdilo koliko jedna grana daje drugoj i prima od druge u procesu proizvodnje, vrlo je teško utvrditi stvarni dohodak svake pojedine grane. Isto tako, teško je utvrditi koliko materijalnih troškova u novcu (naprimjer, troškovi za održavanje poljoprivrednih mašina i inventara, gorivo, mazivo i sl.) otpada na svaku granu posebno, kao i to koji dio amortizacije stalnih sredstava za proizvodnju otpada na pojedine grane. Ova sredstva istovremeno služe svim granama poljoprivredne proizvodnje.

Zbog navedenih teškoća, obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede vrši se za poljoprivredu kao cjelinu, a ne po granama. Da bi se došlo do dohotka poljoprivrede kao cjeline, prvo treba ustanoviti vrijednost ukupnog prinosa poljoprivredne proizvodnje, koja se dobija pošto se utvrdi vrijednost prinosa svake grane - ratarstva, voćarstva, vinogradarstva, stočarstva, domaće prerade poljoprivrednih proizvoda, ribarstva i svih uzgrednih djelatnosti u poljoprivredi, a zatim se sumira vrijednost prinosa svih grana. Pošto se utvrdi vrijednost prinosa poljoprivredne proizvodnje, treba utvrditi ukupne troškove u naturi, troškove u novcu i amortizaciju.

Prema tome, obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede treba da se bazira na: 1. utvrđenoj vrijednosti prinosa ukupne poljoprivredne proizvodnje; 2. utvrđenim iznosima troškova u naturi i u novcu; 3. utvrđenom iznosu amortizacije.

2. PREDMET OBRAČUNA

Obračunom bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) individualnog sektora poljoprivrede za grad-općinu obuhvata se proizvodnja proizvoda iz djelatnosti ratarstva, voćarstva i vinogradarstva, stočarstva, domaća prerada poljoprivrednih proizvoda i uzgredne djelatnosti koje se obavljaju u okviru poljoprivrednih domaćinstava.

U ratarstvu se obuhvata proizvodnja žita, uzgredni proizvodi žita (slama, kukuruzovina), industrijsko bilje, povrtno bilje, stočno krmno bilje i livadsko sijeno i sijeno pašnjaka. Pri obračunu proizvodnje žita ne uzima se u obzir proizvodnja mekinja, s obzirom da se vrijednost žita obračunava u zrnju, a ne u brašnu i u mekinjama.

U voćarstvu i vinogradarstvu obuhvata se proizvodnja sirovog voća i grožđa.

U domaćoj preradi voća i grožđa obuhvata se prerada u vino, rakiju, voćne sokove, suho voće i sl.

U stočarstvu se obuhvata prirast stoke i peradi u težini, proizvodi stočarstva (mlijeko, vuna, jaja i sl.) i proizvodi pčela (med i vosak).

U uzgrednim djelatnostima u poljoprivredi obuhvataju se prihodi od sječe drveta iz šuma u individualnoj svojini (prodaja i potrošnja tehničkog i ogrjevnog drveta), domaća radinost (izrada predmeta od vune i sl.) i ostale djelatnosti (kao što su lov, ribolov, skupljanje ljekovitog bilja, vađenje pijeska i kamena i slično).

Zbog velikog broja gazdinstava i raznolikosti proizvodnje nije moguće prikupiti podatke za svako gazdinstvo, pa se zbog toga obračun bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) s raspodjelom vrši za cijelu teritoriju grada-općine kao da je jedno gazdinstvo.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za teritoriju grada-općine, na kojoj se obavlja proces proizvodnje, bez obzira na to što neki vlasnici poljoprivrednog zemljišta, mašina i uređaja ne borave na toj teritoriji, što dio radne snage dolazi iz drugih područja i što se mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) koji ostaje poljoprivrednicima s teritorije grada-općine prelijeva i troši na području drugih gradova-općina.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za kalendarsku godinu bez obzira na to što se proces poljoprivredne proizvodnje, utrošak reprodukcionog materijala, potrošnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda ne podudaraju u potpunosti s kalendarskom godinom.

Obračun mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) vrši se za poljoprivredu kao cjelinu, a ne po granama proizvodnje zbog teškoća koje se javljaju pri razgraničenju troškova između pojedinih grana. Iz obračuna mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) isključuje se promet reprodukcionog materijala i proizvodnih usluga između individualnih proizvođača, jer predstavlja međusobnu razmjenu koja ne povećava bruto dodanu vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodanu vrijednost).

Obračunom se ne obuhvata dohodak koji poljoprivrednici i članovi njihovih domaćinstava ostvaruju radom van gazdinstva (u industriji, građevinarstvu, prijevozu, ugostiteljstvu, turizmu, državnim službama), ili po drugim osnovama (od socijalnih primanja, privremenim radom u inostranstvu, vršenjem usluga sličnih zanatskim za koje se plaća porez, kao što je mljevenje i prekrupljivanje žita, pečenje rakije i sl.).

Prema tome, predmet obračuna je vrijednost proizvodnje individualnog sektora poljoprivrede (sva gazdinstva, uključujući i gazdinstva registrirana kao obrt), a jedinica za obračun bruto vrijednosti proizvodnje, bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) je poljoprivredna proizvodnja na teritoriji jednog grada-općine.

3. POSTUPAK ZA IZVRŠENJE OBRAČUNA

Bruto dodana vrijednost i mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) grada-općine individualnog sektora poljoprivrede obračunavaju se na taj način što se prvo utvrđuje vrijednost ukupne poljoprivredne proizvodnje (bruto vrijednost proizvodnje), a zatim osnovni elementi njihove vrijednosne strukture, prema šemi:

1. Vrijednost ukupne poljoprivredne proizvodnje,
2. Vrijednost ukupnih materijalnih troškova,
3. Bruto dodana vrijednost (red 1 minus red 2),
4. Iznos amortizacije,
5. Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost), (red 3 minus red 4).

Bruto dodana vrijednost predstavlja razliku između vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i iznosa materijalnih troškova.

Amortizacija se obračunava u procentu (7%) od iznosa bruto dodane vrijednosti.

Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) predstavlja razliku između iznosa bruto dodane vrijednosti i iznosa amortizacije.

3.1. Obračun vrijednosti poljoprivredne proizvodnje

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje predstavlja zbir vrijednosti proizvodnje ratarstva, voćarstva i vinogradarstva, stočarstva, domaće prerade i uzgrednih djelatnosti. Obračun se vrši po grupama proizvoda na taj način što se podaci o proizvedenim količinama množe odgovarajućim cijenama proizvođača.

Cijene proizvođača su, po pravilu, otkupne cijene po kojima proizvođači prodaju svoje proizvode otkupnim poljoprivrednim, industrijskim, trgovinskim i drugim preduzećima koja se bave otkupom poljoprivrednih proizvoda.

Za obračun vrijednosti proizvodnje primjenjuju se, po pravilu, prosječne otkupne cijene - podaci statistike otkupa (Obrazac - TRG-31). Prosječne otkupne cijene ne mogu se umanjivati, izuzev za proizvode kod kojih je smanjen kvalitet, o čemu je potrebno posebno argumentovano obrazloženje komisije koja vrši obračun (za obračun vrijednosti proizvodnje ne mogu se primijeniti zaštitne-garantovane cijene).

Proizvođači prodaju jedan dio proizvoda na pijaci (povrće, voće, perad, jaja i sl.) ili direktno "većim potrošačima", ugostiteljstvu, zdravstvenim institucijama, odmaralištima i sl., pa se i vrijednost ovog dijela proizvoda obračunava po pijačnim cijenama koje imaju tretman cijena proizvođača.

Znatan dio poljoprivrednih proizvoda ostaje za ishranu članova domaćinstva, za domaću preradu i za reprodukciju potrošnju. Vrijednost ovih proizvoda obračunava se, po pravilu, cijenama proizvođača sa izuzetkom nekih proizvoda (povrće, voće i prirast svinja) kod kojih se zbog razlike kvaliteta u odnosu na kvalitet prodanih količina u otkupu i na pijaci ove cijene koriguju. Cijene ovih proizvoda utvrđuju se bilansom proizvoda po vidovima potrošnje i prodaje.

Neki poljoprivredni proizvodi ne pojavljuju se na tržištu ili se pojavljuju veoma rijetko, obično samo u prometu između poljoprivrednika, te nemaju tržišne cijene (slama, sijeno, podmladak konja i sl.). Vrijednost ovih proizvoda obračunava se po lokalnim cijenama koje se uzimaju kao cijene proizvođača, a utvrđuju se procjenom.

Prilikom obračuna vrijednosti proizvodnje količine proizvoda uzimaju se uvijek iz godine za koju se vrši obračun, a cijene proizvođača formiraju se za različit vremenski period, zavisno od vremena prispjeća i potrošnje proizvoda.

Po otkupnim cijenama obračunava se vrijednost ukupne proizvodnje:

Period formiranja cijene

a) Žita (bez kukuruza)	1.VII - 31.III naredne godine
b) Kukuruz	1.X - 31.III naredne godine
c) Industrijsko bilje	1.VII - 31.III naredne godine
d) Prerađevine od voća i grožđa	od prispjeća do 31.III naredne godine
e) Prirast goveda i ovaca	prosječna godišnja cijena
f) Vune	prosječna godišnja cijena

Po otkupnim cijenama koje se koriguju pijačnim cijenama srazmjerno prodatim količinama proizvoda na pijaci obračunava se:

a) Povrće	1.VII - 31.III naredne godine
b) Prirast peradi, jaja i meda	prosječna godišnja cijena

Po približno otkupnim cijenama obračunavaju se proizvodi koji imaju veoma različit kvalitet po pojedinim vrstama potrošnje. Njihova prosječna cijena utvrđuje se bilansom proizvoda na osnovu otkupnih i pijačnih cijena.

a) Krompir	od prispjeća do 31.III naredne godine
b) Ostalo povrće	od prispjeća do 31.XII tekuće godine
c) Jabuke, orasi, bademi i agrumi	od prispjeća do 31.III naredne godine
d) Ostalo voće i grožđe	od prispjeća do 31.XII tekuće godine
e) Prirast svinja	prosječna godišnja cijena
f) Kravlje i ovčije mlijeko	prosječna godišnja cijena
g) Drvo	prosječna godišnja cijena

Po lokalnim cijenama, koje se utvrđuju procjenom, obračunava se vrijednost uzgrednih proizvoda žita, kozijeg mlijeka, kostreta, voska, ždrebad i omadi i sl.

Po posebnim cijenama obračunava se vrijednost stočnog krmnog bilja i livadskog sijena i sijena pašnjaka. Ovi proizvodi nemaju realnih tržišnih cijena i za obračun vrijednosti ovih proizvoda treba uzeti približne cijene koštanja istih proizvoda na gazdinstvima poljoprivrednih preduzeća.

Kod grada-općine gdje nema pojave otkupa za pojedine proizvode čija se vrijednost obračunava po otkupnim cijenama, uzima se otkupna cijena iz najbližeg susjednog grada-općine. Ako proizvod uopšte nema tržišne cijene, uzima se cijena najsrodnijeg proizvoda.

Za proizvod kome se bitno smanji kvalitet kao posljedica elementarne nepogode (poplava, prevelika vlažnost u doba zrenja i berbe), otkupna cijena može se umanjiti srazmjerno procijenjenom gubitku kvaliteta. Procjenu gubitka u kvalitetu utvrđuje komisija grada-općine. Dokumentacija komisije s posebnim obrazloženjem prilaže se uz obračun vrijednosti proizvodnje i dostavlja službi za statistiku.

Detaljnija objašnjenja o cijenama daju se u uputstvu za obračun vrijednosti proizvodnje kod odgovarajućih tabela.

3.2. Obračun materijalnih troškova

Materijalni troškovi poljoprivredne proizvodnje obuhvataju vrijednost utrošenog reproduktionog materijala, sirovina za domaću preradu i domaću radinost, kao i izdatke za izvršene proizvodne usluge preduzeća i samostalnih poduzetnika.

Materijalni troškovi sastoje se iz troškova u naturi i troškova u novcu.

Troškovi u naturi obuhvataju vrijednost poljoprivrednih proizvoda iz sopstvene proizvodnje utrošenih za reprodukciju: za sjeme, za stočnu hranu i prostirku (žita, stočno krmno bilje, livadsko sijeno i sijeno pašnjaka, slame i sl.), jaja za nasad, sirovine za domaću preradu (voće i grožđe) i domaću radinost (vuna i sl.). Troškovi u naturi obračunavaju se na osnovu normativa potrošnje koji se utvrđuju procjenom posebno za svaku godinu.

Ukupan utrošak sjemena procjenjuje se na osnovu podataka o zasijanoj površini i normativa utroška sjemena po hektaru zasijane površine. Utrošak sjemena iz sopstvene proizvodnje dobija se razlikom kad se od ukupnog utroška sjemena odbiju kupljene količine.

Utrošak koncentrovane stočne hrane za ishranu stoke i peradi obračunava se na osnovu procjene prosječne godišnje potrošnje koncentrovane stočne hrane po jednom grlu i kilogramu prirasta žive mjere, za određene vrste i kategorije stoke i peradi.

Stočno krmno bilje, livadsko sijeno i sijeno pašnjaka, slama i kukuruzovina računaju se kao stočna hrana po odbitku količina prodatih otkupnim preduzećima i utroška na gazdinstvima za ogrjev i druge namjene.

Prerađene količine voća i grožđa obračunavaju se po normativima procijenjenim za dobijanje prerađevina po jedinici mjere.

Vrijednost stajskog đubriva i usluga radne stoke ne obračunava se kao materijalni trošak ratarstva niti kao prihod stočarstva.

Vrijednost utrošenih količina poljoprivrednih proizvoda iz sopstvene proizvodnje obračunava se cijenama po kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje (izuzev utroška sjemena pšenice i krompira).

Troškovi u novcu obuhvataju izdatke poljoprivrednika za nabavku reproduktionog materijala i plaćanja za izvršene proizvodne usluge preduzećima i individualnim zanatlijama.

Za potrebe biljne proizvodnje obuhvataju se i izdaci za kupovinu sjemena, vještačkih đubriva, sredstava za zaštitu bilja, sredstava za vezivanje, goriva i maziva za traktore i druge mašine, rezervnih dijelova za poljoprivredne mašine i sl.

Za potrebe stočne proizvodnje obuhvataju se izdaci za nabavku stočne hrane od poljoprivrednih, industrijskih i drugih preduzeća, soli za ishranu stoke, jaja za nasad i jednodnevne piliće i sl. Proizvodne usluge obuhvataju izdatke individualnih proizvođača za obavljene radove mašinama preduzeća, navodnjavanje, veterinarske usluge, potkov stoke i sl.

Troškovi u novcu obračunavaju se na osnovu informacija od poslovnih subjekata koji snabdijevaju poljoprivrednike reproduktionim materijalom i proizvodnim uslugama i na osnovu procjene za one troškove o kojima ne postoji potpuna dokumentacija.

Međuzemljoradnički promet reproduktionim materijalom i proizvodnim uslugama ne obračunava se kao trošak proizvodnje, jer je to razmjena roba i usluga između poljoprivrednika.

Vrijednost kupljenog reproduktionog materijala i proizvodnih usluga obračunava se po nabavnim cijenama. Troškovi u novcu detaljno su prikazani u tabeli 14 "Materijalni troškovi u novcu".

3.3. Obračun amortizacije

Amortizacija izražava onaj dio vrijednosti stalnih sredstava koji je u procesu proizvodnje prenesen na nove proizvode.

Amortizacija stalnih sredstava individualnog sektora poljoprivrede obračunava se sa 7% od iznosa bruto dodane vrijednosti.

Ispravno bi bilo da se amortizaciona stopa razlikuje po pojedinim gradovima-općinama gdje je intenzivnija poljoprivredna proizvodnja i gdje je znatnije izmijenjena struktura stalnih sredstava (brojno, po kvalitetu i kapacitetu). S obzirom da se ne raspolaže podacima o obimu i vrijednosti svih stalnih sredstava u poljoprivredi koji čine osnovicu za obračun amortizacije, opšta stopa se primjenjuje za sve gradove-općine.

3.4 Obračun investicija u poljoprivredi

Obračun investicija u poljoprivredi prikazuje se u tabeli 17 "Investiciona ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju, preradu i dr."

Ukupna investiciona ulaganja prikazuju se kroz tri tabele, i to:

A. Tehnička struktura investicionih ulaganja

Investicije individualnog sektora poljoprivrede predstavljaju ukupnu vrijednost ulaganja u poljoprivredne građevinske objekte, poljoprivredne mašine i opremu, dugogodišnje zasade, u povećanje osnovnog stada i košnica pčela.

Obuhvataju se sredstva koja su utrošena bilo za zamjenu dotrajalih stalnih sredstava ili za povećanje (broj, kvalitet i kapacitet) stalnih sredstava.

Poljoprivredni građevinski objekti obuhvataju izgradnju novih i rekonstrukciju i modernizaciju postojećih objekata. Poljoprivredne mašine i oprema obuhvataju nabavku novih i polovnih mašina i opreme, domaćeg i uvoznog porijekla. Dugogodišnji zasadi obuhvataju nove zasade voćnjaka, vinograda, hmelja, malina, vrba, klasičnih i plantažnih šuma. Investicije za osnovno stado obuhvataju vrijednost utrošenu za kupovinu osnovnog stada, peradi i košnica pčela.

B. Izvori finansiranja

Izvori finansiranja pri obračunu investicija mogu biti sopstveni (vlastita sredstva poljoprivrednih gazdinstava), krediti banaka, donacije i sl.

C. Investicije po karakteru izgradnje

Ukupan iznos ostvarenih investicionih ulaganja rasporediti prema karakteru izgradnje, i to: izgradnja novih kapaciteta; rekonstrukcija, modernizacija i dogradnja; te održavanje nivoa postojećih kapaciteta.

Promet poljoprivrednih građevinskih objekata i zemljišta između proizvođača ne obračunava se kao investicija.

4. OBRAZAC "DV-POLJ"

Obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) grada-općine za individualni sektor poljoprivrede vrši se po obrascu "DV-POLJ", sastavljenom od 17 osnovnih tabela i 11 pomoćnih tabela.

U tabelama od 1 do 13, po grupama proizvoda, obračunava se vrijednost svakog proizvoda posebno i njegova raspodjela kao reproduktionog materijala uaturi.

U tabeli 14 iskazuju se, po vrstama, svi troškovi u novcu.

U tabeli 15 iskazuje se ukupna vrijednost poljoprivredne proizvodnje i troškova uaturi, po grupama proizvoda.

U tabeli 16 iskazuje se obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti).

U tabeli 17 iskazuju se investiciona ulaganja po vrstama.

Pomoćne tabele služe za obračun određenih troškova uaturi i novcu. U pomoćnim tabelama obračunava se utrošak žita i ostale koncentrovane stočne hrane za ishranu stoke i peradi, kupovina stočne hrane za novac, kupovina jaja za nasad i jednodnevnih pilića, potrošnja goriva, maziva i električne energije u svrhe poljoprivredne proizvodnje, troškovi održavanja poljoprivrednih mašina i zaprežnih vozila.

5. IZVORI PODATAKA

Za utvrđivanje elemenata pri obračunu bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) grada-općine kod individualnog sektora poljoprivrede koriste se, pored podataka koji su dobijeni redovnim statističkim istraživanjima, i podaci iz statističke dokumentacije nadležnih organa grada-općine. Podatke koji se ne mogu obezbijediti iz ovih izvora **procjenjuje stručna komisija grada-općine.**

Iz statistike poljoprivrede i šumarstva koriste se: Izvještaji PO-službe biljne proizvodnje o zasijanim i požnjevenim površinama, zasadima i ostvarenim prinosima; Izvještaj o iskorištavanju (privatnih) šuma i sl. Iz ostalih granskih statistika koriste se podaci iz: Izvještaja o otkupu poljoprivrednih proizvoda od individualnih proizvođača; Izvještaja o prometu poljoprivrednih proizvoda na pijacama i dr.

Za pojedinačne stavke obračuna koriste se podaci poljoprivrednih, vodoprivrednih i drugih preduzeća, veterinarskih i poljoprivrednih stanica i apoteka, nadležnih službi za oblast poljoprivrede u gradu-općini, društava za osiguranje imovine i lica i sl.

Podaci koji nisu obezbijeđeni statističkim istraživanjima niti se mogu dobiti iz drugih izvora, utvrđuju se procjenom.

6. ZADACI STRUČNE KOMISIJE GRADA-OPĆINE

6.1. Procjenjuje proizvodnju poljoprivrednih proizvoda koji nisu obuhvaćeni poljoprivrednom statistikom (slama, kukuruzovina, vosak i sl.).

6.2. Procjenjuje vrijednost proizvodnje i troškova domaće radinosti i prihoda od ostalih djelatnosti koji se obuhvataju ovim obračunom (lov, ribolov, skupljanje ljekovitog bilja i sl.).

6.3. Utvrđuje elemente (normative, kvalitetne brojke i odnose) za obračun materijalnih troškova u naturi (prosječan utrošak sjemena po hektaru, prosječan godišnji utrošak ukupne koncentrovane stočne hrane po grlu i kilogramu prirasta žive mjere za određene vrste i kategorije stoke, prosječne težine stoke po vrstama i kategorijama, utrošak krompira i mlijeka za ishranu stoke, utrošak slame i kukuruzovine po vidovima potrošnje, utrošak voća u domaćoj preradi za one vrste voća koje nisu obuhvaćene PO-službom i slično).

6.4. Pri obračunu materijalnih troškova u novcu procjenjuje prosječan godišnji broj traktora, drugih motora i elektromotora, broj časova rada motora, prosječne godišnje troškove održavanja poljoprivrednih mašina i uređaja, potrošnju soli za ishranu stoke, troškove potkova stoke i sl.

6.5. Ocjenjuje realnost podataka koje stručna služba grada-općine prikuplja od poslovnih subjekata za obračun materijalnih troškova u novcu.

II. UPUTSTVO ZA OBRAČUN VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE, TROŠKOVA I MJEŠOVITOG DOHOTKA (NETO DODANE VRIJEDNOSTI)

1. OBRAČUN VRIJEDNOSTI I TROŠKOVA BILJNE PROIZVODNJE (tabele 1 do 7)

U obračunu se obuhvataju vrijednosti i troškovi proizvodnje žita, uzgrednih proizvoda žita, industrijskog bilja, povrtnog bilja, stočnog krmnog bilja, livada i pašnjaka, sirovog voća i grožđa.

Podaci o požnjevenim površinama i ukupnim prinosima u biljnoj proizvodnji uzimaju se iz izvještaja poljoprivredne statistike (obrasci PO-službe, i to: PO-32b, PO-33b i PO-34b).

Razloge eventualnih odstupanja od podataka datih u izvještajima statistike poljoprivrede potrebno je obrazložiti u zapisniku koji se nalazi unutar obrasca DV-POLJ.

Kao trošak obračunava se vrijednost utrošenog sjemena kupljenog za novac, sjemena iz sopstvene proizvodnje, žita za ishranu stoke i peradi, povrtnog i krmnog bilja i drugih kabastih proizvoda za ishranu stoke i prostirku.

1.1. Žita (tabela 1)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjevenoj površini, ukupnom prinosu, prosječnoj cijeni, vrijednosti prinosa, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količinama, cijenama i vrijednosti kupljenog sjemena, količini i vrijednosti sjemena iz sopstvene proizvodnje, utrošenim količinama i vrijednosti žita za ishranu stoke i peradi i vrijednosti ukupnih troškova u naturi.

Podaci o požnjevenim površinama i ukupnim prinosima odnose se na ukupne površine i prinose ostvarene u redovnoj sjetvi (ozimoj i proljetnoj), u naknadnoj i u postrnoj sjetvi.

Površina i ukupan prinos ječma iskazuje se s pivarskim ječmom.

Za obračun vrijednosti žita uzima se prosječna otkupna cijena ostvarena u vremenu od 1.VII tekuće do 31.III naredne godine, a za kukuruz od 1.X do 31.III naredne godine.

Ako na teritoriji grada-općine nema pojave otkupa nekog žita, za obračun vrijednosti uzima se prosječna otkupna cijena iz najbližeg susjednog grada-općine. U slučaju da neki proizvod uopšte nema otkupne cijene, uzima se cijena najsirodnijeg proizvoda.

Pri obračunu vrijednosti ječma posebno se obračunava pivarski, a posebno ostali ječam, dok se u tabeli iskazuje samo ukupna vrijednost.

a) Utrošak sjemena (kolone 6 i 7)

Prosječan utrošak sjemena po hektaru požnjevene površine procjenjuje se na osnovu informacija prikupljenih od neposrednih proizvođača. Pri tome treba imati u vidu da utrošak sjemena zavisi od sortnog sastava, gustine sjetve, načina sjetve, vremenskih prilika i drugih uslova.

Normativom sjetve obuhvata se ukupan utrošak sjemena po jednom hektaru bilo da je sjeme iz sopstvene proizvodnje, kupljeno ili nabavljeno zamjenom.

b) Kupljeno sjeme (kolone 8, 9 i 10)

Količina i cijena kupljenog sjemena procjenjuje se na osnovu podataka TRG-službe, odnosno prikuplja se od poljoprivrednih, industrijskih i trgovinskih poduzeća koja se bave prometom sjemenske robe.

Podaci o količinama i cijenama kupljenog sjemena za sjetvu žita uzimaju se za ekonomsku godinu, za period od 1.VI prethodne do 1.VI tekuće godine, a za kukuruz za tekuću godinu.

c) Utrošak sjemena iz sopstvene proizvodnje (kolone 11 i 12)

Količina utrošenog sjemena iz sopstvene proizvodnje dobija se razlikom, kada se od ukupno utrošenog sjemena oduzme količina kupljenog sjemena. Za obračun vrijednosti sjemena iz sopstvene proizvodnje uzimaju se cijene kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje, a pri obračunu vrijednosti sjemena pšenice tu cijenu treba povećati za 10% na ime kvaliteta i troškova pripreme sjemena.

d) Utrošak žita za ishranu stoke (kolone 13 i 14)

Za obračun utroška žita za ishranu stoke i peradi koristi se "Pomoćni obrazac P-1 za obračun utroška koncentrovane stočne hrane". Po izvršenom obračunu u obrascu P-1 uzimaju se podaci (red-Ukupno, zbir svih C kolona) o ukupnoj potrošnji pšenice, raži, ječma, kukuruza i ostalih vrsta žita koje se prethodno raspoređuju po odgovarajućim vrstama i grupama žita.

Vrijednost utrošenog žita za ishranu stoke obračunava se cijenama kojima se obračunava vrijednost proizvodnje.

OBRAČUN UTROŠKA KONCENTROVANE STOČNE HRANE

(pomoćni obrazac P-1)

Da bi se što realnije procijenio utrošak žita iz sopstvene proizvodnje za ishranu stoke i peradi, u obračunu se polazi od procjene ukupne potrošnje koncentrovane stočne hrane.

Kao koncentrat iz sopstvene proizvodnje uzimaju se u ovom obračunu žita, mekinje i krompir. Mekinje iz sopstvene proizvodnje uzimaju se u obračun ukupne potrošnje koncentrata samo količinski, u cilju što tačnijeg obračuna utroška žita. Vrijednost mekinja se ne obračunava, s obzirom da se vrijednost pšenice i raži obračunava u zrnju.

Utrošak koncentrata procjenjuje se po vrstama stoke.

U pretkoloni obrasca (kolona a) iskazuju se podaci o prosječnim težinama po jednom grlu i prosječnoj proizvodnji mlijeka po muzari. Ovi podaci treba da posluže realnoj procjeni utroška koncentrata po grlu, s obzirom da normativi ishrane stoke zavise od tjelesne težine, količine i kvaliteta proizvodnje.

Na osnovu podataka o brojnom stanju stoke na početku i na kraju godine po vrstama i kategorijama stoke izračunava se prosječan srednjogodišnji broj grla hranjenih u toku godine. Podaci o prirastu žive mjere uzimaju se iz odgovarajućih kolona tabele 9 "Prirast stoke" i tabele 12 "Proizvodi peradi". Podaci o prosječnom godišnjem broju grla i ukupnom prirastu stoke upisuju se u odgovarajuće "A" redove.

Godišnji utrošak ukupne koncentrovane stočne hrane po jednom grlu odnosno po kilogramu prirasta žive mjere za određene vrste i kategorije stoke (kolona 1, redovi "B") treba procijeniti polazeći od stvarnih mogućnosti i postojeće prakse individualnih proizvođača u ishrani stoke i peradi, a ne od teoretskih normativa.

Ukupna potrošnja koncentrovane stočne hrane za kategorije dobija se množenjem srednjogodišnjeg broja grla odnosno prirasta žive mjere godišnjom potrošnjom koncentrata po grlu odnosno po kilogramu prirasta (redovi $A \times B = C$). Ukupna potrošnja koncentrovane stočne hrane dobija se zbirom svih C redova kolone 1.

Ukupna potrošnja koncentrata po vrstama, kategorijama i prirastu stoke iz kolone 1 red "UKUPNO" raspoređuje se na pojedine vrste i grupe koncentrata iskazanih u kolonama 2 do 8.

Mekinje (kolona 6) se preračunavaju u koncentrat u odnosu kilogram i po za kilogram koncentrata (1,5:1). Krompir (kolona 7) utrošen za ishranu stoke preračunava se u koncentrat u odnosu pet kilograma krompira za kilogram koncentrata (5:1).

Kupljeni koncentrat (kolona 8) uzima se iz pomoćnog obrasca P-2 (tabela A i B), kolona 1. Ova količina raspoređuje se prema namjeni na odgovarajuće vrste i kategorije stoke i peradi.

Pri procjeni normativa ishrane konja koncentratom treba imati u vidu da ona zavisi od rasta i težine grla, obima, vrste i težine rada. Ishrana krava zavisi od rase, tjelesne težine, plodnosti, mliječnosti i sadržaja masti u mlijeku, obima, vrste i težine rada. Pri procjeni utroška koncentrata po krmači treba imati u vidu rasni sastav osnovnog stada i proizvodnju prasadi po krmači. Utrošak koncentrata za ishranu peradi zavisi od težine grla i proizvodnje jaja po nosilji, a kod prirasta od načina uzgoja podmlatka. Utrošak koncentrata za ishranu odraslih ovaca obračunava se posebno, a posebno za janjad i šilježad.

Ukoliko se obračunom vrijednosti proizvodnje obuhvata prirast bivola i koza i proizvodnja mlijeka, može se obračunati i utrošak koncentrata za njihovu ishranu.

OBRAČUN KUPLJENE STOČNE HRANE (pomoćni obrazac P-2)

U obračunu se iskazuju podaci o količinama, prosječnim cijenama i vrijednosti stočnih hraniva kupljenih od zadruga, industrijskih i drugih preduzeća i o kupovini kukuruza s drugih područja. U obrascu su pojedinačno navedena stočna hraniva koja se najčešće kupuju (razne krmne smješe, sporedni proizvodi industrije, mineralna hraniva i žita u zrnu). Krmne smješe (miješana stočna hrana) mogu biti potpune (kompletne), dopunske i predsmješe.

Podaci o kupljenim količinama i cijenama ovih hraniva prikupljaju se od zadruga, poljoprivrednih, industrijskih, trgovinskih i drugih preduzeća (veterinarske i poljoprivredne stanice i apoteke i sl.) koja proizvode, dorađuju i prodaju stočnu hranu individualnim proizvođačima.

Količina stočne hrane koju su preduzeća isporučila individualnim proizvođačima za ishranu stoke i peradi, koja se kod njih nalazi po ugovoru u okviru proizvodne saradnje ili uslužnog tova, ne obuhvataju se.

Kupljeni kukuruz s drugih područja (red B) odnosi se samo na kupovinu od individualnih proizvođača. Količina ovog kukuruza procjenjuje se i obračunava po nabavnim cijenama.

1.2. Uzgredni proizvodi žita (tabela 2)

Uzgredni proizvodi žita obuhvataju slamu strnih žita, kukuruzovinu i šepurike (kočanke).

Količine proizvedene slame i kukuruzovine utvrđuju se procjenom odnosa prinosa stabljike prema ostvarenom prinosu zrna, posebno za svaku vrstu žita. Utvrđeni odnos iskazuje se kao koeficijent s decimalom.

Ukupan prinos slame i kukuruzovine dobija se množenjem koeficijenta ukupnim prinosom zrna odgovarajuće vrste žita (tab 1. kol. 3). Prije obračuna prinosa treba korigovati koeficijente ocjenom za one količine slame i kukuruzovine koje nisu unesene u ekonomsko dvorište bilo da su zaorane, spaljene ili ostale neposječene i sl.

Od ukupnog prinosa uzgrednih proizvoda žita izdvajaju se količine prodane otkupnim i drugim preduzećima, a ostatak se raspoređuje po vidovima potrošnje na gazdinstvima. Raspoređivanje se vrši na osnovu ocjene koliko se od preostalih količina (u procentu) troši prema uobičajenoj praksi, za ishranu stoke, za prostirku, za ogrjev i druge namjene.

Količina slame dobijene iz žitarica procjenjuje se na taj način što se prinos žitarica u zrnu množi koeficijentom 1,0-1,2. Količina kukuruzovine (šaša) dobija se na taj način što se prinos kukuruza u zrnu pomnoži koeficijentom 0,9. Količina šepurika procjenjuje se na taj način što se prinos kukuruza u zrnu pomnoži koeficijentom 0,2.

Za obračun vrijednosti uzgrednih proizvoda žita uzimaju se lokalne cijene. Ukupna vrijednost uzgrednih proizvoda žita dobija se zbirom vrijednosti prodatih, količina utrošenih za stočnu hranu i prostirku, za ogrjev i druge namjene.

1.3. Povrtno bilje (tabela 3)

U obračunu se iskazuju podaci za glavne usjeve, međuusjeve, naknadne i postrne usjeve, o požetim površinama, ukupnim prinosima, prosječnim cijenama, ukupnoj vrijednosti prinosa, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količinama sjemena i vrijednosti kupljenog sjemena, količinama i vrijednosti sjemena iz sopstvene proizvodnje i količini i vrijednosti utrošenog povrća za ishranu stoke.

Vrijednost prinosa povrtnog bilja obračunava se prosječnim otkupnim cijenama ostvarenim u vremenu od prispjeća proizvoda do 31.XII tekuće godine, a krompira i trajnijeg povrća iz grupe variva (grah, grašak, sočivo) od prispjeća do 31.III naredne godine.

Za obračun vrijednosti povrća utrošenog za ishranu članova domaćinstva uzima se približna otkupna cijena srazmjerno kvalitetu proizvoda prema kvalitetu otkupljenih količina.

Ukoliko se znatnije količine povrća prodaju na pijaci, otkupne cijene treba korigovati pijacnim cijenama srazmjerno prodatim količinama na pijaci.

Vrijednost krompira treba obračunati prosječnom cijenom izvedenom po bilansu krompira (pomoćni obrazac P-6a). Za obračun vrijednosti krompira utrošenog za ishranu članova domaćinstva uzima se otkupna cijena umanjena do 10%, za sjeme otkupna cijena, a za ishranu stoke umanjena otkupna cijena do 50%.

Vrijednost prinosa "ostalog povrća" dobija se množenjem požnjevene površine "ostalog povrća" i prosječne vrijednosti prinosa povrća po hektaru požnjevene površine glavnih usjeva.

Prosječan utrošak sjemena po hektaru požnjevene površine procjenjuje se na osnovu prikupljenih informacija od neposrednih proizvođača. Količina kupljenog sjemena procjenjuje se na osnovu prikupljenih podataka TRG-službe ili podataka od preduzeća koja se bave prodajom sjemena.

Za obračun vrijednosti kupljenog sjemena uzimaju se prosječne cijene trgovine na malo.

Količina utrošenog sjemena iz sopstvene proizvodnje dobija se razlikom kada se od ukupnog utrošenog sjemena odbije količina kupljenog sjemena. Vrijednost sjemena iz sopstvene proizvodnje obračunava se cijenama kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje.

Kod pojedinih usjeva ne obračunava se utrošak sjemena iz sopstvene proizvodnje zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

Količine povrtnog bilja (osim krompira) utrošene za ishranu stoke procjenjuju se, a vrijednost obračunava cijenama koje odgovaraju kvalitetu proizvoda.

1.4. Industrijsko bilje (tabela 4)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjenim površinama, ukupnom prinosu, prosječnoj cijeni, vrijednosti ukupnog prinosa, prosječnom utrošku sjemena po hektaru, ukupnom utrošku sjemena, količini, cijeni i vrijednosti kupljenog sjemena, količini i vrijednosti sopstvenog sjemena.

Vrijednost industrijskog bilja obračunava se prosječnim otkupnim cijenama ostvarenim u periodu od 1.VII do 31.III naredne godine. Vrijednost duhana obračunava se otkupnom cijenom za "suhi", a ne za "sirovi" list, s obzirom da se prinos duhana u PO-službi iskazuje kao "suhi list".

Vrijednost "ostalog industrijskog bilja" obračunava se prosječnom vrijednošću ukupnog industrijskog bilja po hektaru požnjevene površine na isti način kao za "ostalo povrće".

Prosječan utrošak sjemena po hektaru požnjevene površine procjenjuje se na osnovu prikupljenih informacija od neposrednih proizvođača i preduzeća koja se bave proizvodnjom tih kultura.

Utrošak kupljenog sjemena procjenjuje se na osnovu prikupljenih podataka o kupljenim količinama i cijenama sjemena od preduzeća koja snabdijevaju proizvođače sjemenom.

Količina utrošenog sjemena iz sopstvene proizvodnje dobija se razlikom kada se od ukupno utrošenog sjemena oduzme količina kupljenog sjemena. Količinu i vrijednost sopstvenog sjemena prikazati u kolonama 11 i 12. Vrijednost sjemena iz sopstvene proizvodnje obračunava se istim cijenama kojima se obračunava i vrijednost proizvodnje. Kod pojedinih usjeva ne obračunava se utrošak sjemena iz sopstvene proizvodnje zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

1.5. Stočno krmno bilje (tabela 5)

U obračunu se iskazuju podaci o požnjenim površinama, ukupnom prinosu, cijenama, vrijednosti prinosa, količini i vrijednosti prodatog sijena, vrijednosti ishrane stoke.

Kod djeteline i lucerke kao požnjevena uzima se ukupna površina starog i novog uzgoja i ukupan prinos oba uzgoja.

Utrošak sjemena stočnog krmnog bilja iz sopstvene proizvodnje ne obračunava se zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost proizvodnje sjemena.

Za obračun vrijednosti stočnog krmnog bilja uzimaju se cijene približne cijeni koštanja ovih proizvoda u poljoprivrednim preduzećima. Neznatne količine ovih proizvoda povremeno se pojavljuju u prodaji s visokim cijenama koje se ne mogu koristiti za obračun vrijednosti ukupnog prinosa. Ako na teritoriji grada-općine nema poljoprivrednih preduzeća, cijene stočnog krmnog bilja potrebno je utvrditi procjenom.

Vrijednost prinosa "ostalog krmnog bilja" (red 8 i 14) dobija se množenjem požnjevene površine "ostalog krmnog bilja" prosječnom vrijednošću prinosa po hektaru požnjevene površine za glavne usjeve, međusjeve i naknadne usjeve.

Podaci o količinama i vrijednosti prodatog sijena otkupnim i drugim preduzećima uzimaju se iz TRG-službe ili se prikupljaju od otkupnih preduzeća ili se procjenjuju.

Ukupan prinos stočnog krmnog bilja po odbitku prodatih količina uzima se da je utrošen za ishranu stoke. Vrijednost stočnog krmnog bilja za ishranu stoke dobija se kada se od ukupne vrijednosti prinosa oduzme vrijednost prodatog stočnog krmnog bilja.

1.6. Livade i pašnjaci (tabela 6)

U obračunu se iskazuju podaci o površinama pod livadama, pašnjacima i drugim sjenokosima, ukupnom prinosu, prosječnim cijenama, vrijednosti prinosa, količini i vrijednosti prodatog sijena i sijena utrošenog za ishranu stoke.

Za obračun vrijednosti livadskog sijena i sijena pašnjaka uzimaju se cijene približne cijeni koštanja ovih proizvoda u poljoprivrednim preduzećima.

Ako na teritoriji grada-općine nema poljoprivrednih preduzeća ili nemaju ove proizvode, cijene se utvrđuju procjenom.

Ukupna vrijednost prinosa livadskog sijena i sijena pašnjaka po odbitku vrijednosti prodatih količina uzima se kao trošak ishrane stoke.

1.7. Sirovo voće i grožđe (tabela 7)

U obračunu se iskazuju podaci o prinosu, prosječnim cijenama i vrijednosti sirovog voća i grožđa, te količinama, cijenama i vrijednosti sirovog voća i grožđa po vidovima potrošnje i prodaje.

Ukupna vrijednost sirovog voća i grožđa obračunava se pomoću bilansa voća koje se raspoređuje po vidovima potrošnje i prodaje. Zbir vrijednosti utrošenog voća i grožđa po vidovima potrošnje i prodaje čini ukupnu vrijednost proizvodnje voća i grožđa.

a) Utrošak voća i grožđa u preradi na gazdinstvu (kolone 4, 5 i 6)

Podaci o količinama, cijenama i vrijednosti utrošenog voća i grožđa u preradi na gazdinstvu uzimaju se iz tabele 8 "Prerada voća i grožđa" (kolone 5, 6 i 7).

b) Potrošnja za ishranu članova domaćinstva (kolone 7, 8 i 9)

Utrošene količine voća i grožđa za ishranu članova domaćinstva dobiju se razlikom kada se od ukupnog prinosa (kolona 1) odbiju prodane količine otkupnim preduzećima i na pijaci i količine utrošene u preradi na gazdinstvu.

Vrijednost voća i grožđa utrošenog za ishranu članova domaćinstva obračunava se otkupnim ili približno otkupnim cijenama, zavisno od ostvarenog kvaliteta prema kvalitetu otkupljenih količina.

c) Prodaja voća i grožđa na pijaci (kolone 10, 11 i 12)

Količine prodatog voća i grožđa na pijaci i prosječne pijačne cijene treba procijeniti. Pri procjeni treba koristiti podatke uprava pijaca koje imaju organizovanu evidenciju o prometu na pijaci (obrazac TRG-13).

Pri tome treba imati u vidu da proizvođači prodaju voće i grožđe i na drugim pijacama na teritoriji i izvan teritorije svog grada-općine, i obrnuto. Prosječnu pijačnu cijenu treba umanjiti za troškove dovoza, pijačne takse i sl.

d) Prodaja voća i grožđa otkupnim preduzećima (kolone 13, 14 i 15)

Podaci o količinama i vrijednosti otkupljenog voća i grožđa uzimaju se iz TRG-31 ili se prikupljaju od preduzeća koja vrše otkup na teritoriji grada-općine.

Prosječne otkupne i pijačne cijene voća i grožđa uzimaju se za period od prispjeća proizvoda do 31.XII tekuće godine, a kod trajnijih proizvoda (jabuke, orah, badem, limun, mandarine) do 31.III naredne godine.

2. OBRAČUN VRIJEDNOSTI I TROŠKOVA PRERADE VOĆA I GROŽĐA (tabela 8)

U obračunu se iskazuju podaci o proizvedenim količinama, prosječnim cijenama, vrijednosti proizvodnje, utrošku voća po jedinici mjere, ukupno utrošenom voću za preradu, cijenama i vrijednosti utrošenog voća i vrijednosti neto prinosa.

Podaci o proizvedenim količinama proizvoda prerade i utrošku šljiva, grožđa, maslina i smokava u preradi uzimaju se iz izvještaja PO službe (PO-33b i PO-34b). Normative utroška voća (kolona 4) za ostale proizvode prerade (suho voće, ostali pekmezi, ostala rakija i voćni sokovi) treba procijeniti. Ovi se normativi procjenjuju svake godine zavisno od ostvarenog kvaliteta voća koje se prerađuje.

Pri obračunu rakije komovače ne uzima se u obzir trošak zbog toga što se ne obračunava ni vrijednost koma u preradi grožđa. Ako se rakija komovača proizvodi od groždanog kljuka, vrijednost grožđa treba obračunati kao trošak prerade. Ako se komovača proizvodi od neiscijeđenog koma, kao trošak prerade uzima se srazmjerni dio utrošenog grožđa.

Vrijednost proizvoda prerade voća i grožđa obračunava se otkupnim cijenama ostvarenim u vremenu od prispjeća proizvoda do 31.III naredne godine.

Za obračun vrijednosti utrošenog sirovog voća i grožđa u preradi uzima se otkupna ili približno otkupna cijena, zavisno od razlike kvaliteta utrošenog voća i grožđa prema kvalitetu otkupljenih količina.

Vrijednost neto-prinosa predstavlja razliku između vrijednosti proizvoda dobijenih preradom voća i vrijednosti voća utrošenog za preradu. Neto-vrijednost ne može biti negativna.

Kod obračuna neto-vrijednosti prerade voća i grožđa vrijednost prerađevine ne može biti niža od umnoška vrijednosti sirovine i normativa (randmana) utrošenog voća i grožđa.

3. OBRAČUN VRIJEDNOSTI STOČNE PROIZVODNJE (tabele 9, 11, 12 i 13)

Obračunom vrijednosti stočne proizvodnje obuhvataju se:

- prirast stoke u težini za goveda, ovce, svinje, koze i konje,
- stočni proizvodi, mlijeko (krava, ovaca, koza), vuna i kostret.

U obračunu vrijednosti stočne proizvodnje obuhvataju se i proizvodi peradi (prirast u težini i jaja) i proizvodi pčela (med i vosak).

Stajsko đubrivo ne obračunava se kao vrijednost stočne proizvodnje s obzirom da se ne obračunava ni kao trošak u biljnoj proizvodnji.

3.1. Prirast stoke (tabela 9)

U obračunu se iskazuju podaci o prirastu stoke u težini, po vrstama, prosječnim godišnjim otkupnim cijenama i vrijednosti prirasta.

Kao pomoćni podaci prikazuju se ukupan broj grla stoke po vrstama i od toga broj grla za priplod.

Za obračun vrijednosti prirasta goveda, ovaca i svinja uzima se prosječna godišnja otkupna cijena po vrstama stoke.

Federalni zavod za statistiku nije u mogućnosti da obezbijedi informacije (podatke) o prirastu stoke, stoga vas molimo da sami izvršite procjenu za područje vašeg grada-općine na osnovu godišnjeg izvještaja o stočarstvu (PO-51-2).

Prirast stoke za grad-općinu obračunava se po rashodnom metodu po kome je prirast stoke u težini jednak zbiru tri komponente:

- razlike u težini stoke na kraju i na početku godine (razlika potencijala),
- razlika u težini prodane i kupljene stoke (tržišni višak) i
- težine zaklane stoke na gazdinstvima (domaćinstvima).

Razlika u težini stoke na kraju i na početku godine obračunava se tako da se dobijena razlika u broju grla svake kategorije na kraju i na početku godine pomnoži prosječnom težinom.

Broj grla po kategorijama i prosječne težine grla pojedinih kategorija procjenjuju se. Izračunata razlika u težini stoke na kraju i na početku godine može biti i negativna, ako je broj grla na kraju godine manji.

Razlika u težini prodane i kupljene stoke (tržišni višak) predstavlja u ovom obračunu težinu prodanih grla otkupnim preduzećima, mesnicama i ugostiteljskim radnjama. Podaci o broju, prosječnoj i ukupnoj težini prodanih grla procjenjuje se na osnovu prikupljenih podataka od otkupnih preduzeća, klaonica, veterinarskih stanica, mesarskih i ugostiteljskih radnji.

Težina zaklane stoke na gazdinstvima (domaćinstvima) dobija se množenjem procijenjenog broja zaklanih grla po kategorijama stoke odgovarajućim prosječnim bruto-težinama.

Vrijednost prirasta koza obračunava se po lokalnim cijenama. Vrijednost prirasta podmlatka konja obračunava se tako što se prosječan godišnji broj ždrjebadi i omadi pomnoži cijenom ždrjebeta od jedne godine. Cijena se uzima prema lokalnim prilikama.

3.2. Proizvodi stočarstva (tabela 11)

U obračunu se iskazuju podaci o proizvedenim količinama, cijenama i vrijednosti mlijeka krava, ovaca i koza, vune, kostrijeti i ukupne vrijednosti proizvoda po vrstama stoke.

Kao pomoćni podaci iskazuju se: ukupan broj grla, broj grla koja se mužu, godišnja proizvodnja mlijeka po jednom grlu, broj ovaca koje se strižu i proizvodnja vune i kostrijeti po jednom grlu.

Proizvodnja kozijeg mlijeka i kostrijeti procjenjuju se ako su od značaja za dohodak grada-općine.

Ukupna vrijednost kravljeg i ovčijeg mlijeka obračunava se u pomoćnom obrascu P-8. Mlijeko potrošeno za ishranu članova domaćinstva i za preradu na gazdinstvu obračunava se otkupnom cijenom. Mlijeko dato stoci obračunava se cijenom koja je približna otkupnoj cijeni. Mlijeko prodato na pijaci i raznošenjem obračunava se pijačnom cijenom. Za mlijeko prodato otkupnim preduzećima koriste se podaci TRG-službe. Prosječna cijena i vrijednost mlijeka obračunata po bilansu (Obrazac P-8) prenosi se u tabelu 11-Proizvodi stočarstva, kolone 5 i 6. Vrijednost kozjeg mlijeka obračunava se cijenama prema lokalnim prilikama. Za obračun vrijednosti vune uzima se prosječna godišnja otkupna cijena, a za kostrijet lokalna cijena.

3.3. Proizvodi peradi (tabela 12)

U obračunu se iskazuju podaci o prirastu ukupne peradi u težini, cijeni i vrijednosti prirasta, broju, cijeni i vrijednosti jaja, broju i vrijednosti utrošenih jaja za nasad iz sopstvene proizvodnje. Kao pomoćni podaci iskazuje se broj peradi na početku godine, broj priraslih grla, prosječna težina po komadu, broj nosilja i broj jaja po nosilji godišnje.

Za obračun vrijednosti proizvodnje peradi uzima se ukupan prirast peradi u težini i ukupna proizvodnja jaja. Za obračun vrijednosti ukupnog prirasta peradi u težini i jaja uzimaju se prosječne godišnje otkupne cijene. Ako se znatnije količine pilića, odrasle peradi i jaja prodaju na pijaci, otkupne cijene treba korigovati pijačnim cijenama srazmjerno prodatim količinama na pijaci, na kojoj su cijene, po pravilu, više.

Utrošak jaja za nasad iz sopstvene proizvodnje (kolone 13 i 14) obračunava se u pomoćnom obrascu P-9a (u tabeli "B"). Prije obračuna treba u tabeli "A" izvršiti obračun vrijednosti kupljenih jaja za nasad i pilića od preduzeća. Broj utrošenih jaja za nasad iz sopstvene proizvodnje dobija se množenjem broja prirasle peradi iz sopstvene proizvodnje sa 1,3. Broj prirasle peradi iz sopstvene proizvodnje dobija se kada se od ukupnog broja prirasle peradi odbije broj kupljenih pilića i jaja (podatak iz tabele "A") umanjen do 7% na ime uginuća i kvara jaja. Pri obračunu vrijednosti jaja za nasad uzima se cijena kojom se obračunava i vrijednost proizvodnje.

Kupovina jaja za nasad i pilića (obrazac P-9a, tab. "A") obuhvata kupovinu na osnovu ugovora o proizvodnoj saradnji i kupovinu od peradarskih farmi, zadruga, veterinarskih i poljoprivrednih stanica i drugih preduzeća. Podaci o kupljenom broju, cijeni i vrijednosti jaja za nasad, jednodnevnih pilića i ostalog jednodnevnog podmlatka drugih vrsta peradi prikupljaju se od preduzeća koja snabdjevaju individualne proizvođače ovim proizvodima.

3.4. Proizvodi pčela (tabela 13)

U obračunu proizvoda pčela obuhvata se vrijednost meda i voska. Prinos meda i voska procjenjuju se na osnovu broja košnica i prosječnog prinosa meda i voska po košnici. Vrijednost meda i voska obračunava se za ukupne proizvedene količine. Za obračun vrijednosti meda uzima se prosječna godišnja otkupna cijena, a za vosak lokalna cijena.

Vrijednost utrošenog šećera za ishranu pčela procjenjuje se na osnovu broja košnica pčela prehranjivanih tokom zime prethodne i početkom tekuće godine i prosječne potrošnje šećera po hranjenoj košnici pčela. Vrijednost šećera obračunava se po nabavnoj cijeni. Radi lakše procjene proizvodnje voska i potrošnje šećera u tabeli su iskazane košnice po vrstama.

4. OBRAČUN VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE UZGREDNIH DJELATNOSTI (tabela 10)

Prihodi od šuma (red 1 i 2) obuhvataju vrijednost tehničkog i ogrjevnog drveta posječenog u šumama u individualnoj svojini i drveta kojeg su individualni proizvođači posjekli izvan šuma.

Posječeno drvo u šumama u individualnoj svojini obuhvata ukupnu količinu posječenog drveta.

Posječeno drvo izvan šuma koje su posjekli individualni proizvođači obuhvata količine posječenog drveta u makijama (zimzelene šikare lišćara i četinara) i izvan šuma (u voćnjacima, vinogradima, drvoredima, međama i sl.).

Podaci o posječenom tehničkom i ogrjevnom drvetu uzimaju se iz obrasca ŠUM-21 ("Godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma", tabela 1, kada se godišnji izvještaj o iskorištavanju šuma podnosi za šume koje su u privatnom vlasništvu i kada su izvršitelji sječe "Građani"). Prilikom prikupljanja podataka treba voditi računa da se ne izostave podaci o sječi drveta izvan šuma, s obzirom da se u krajevima razvijenog voćarstva i vinogradarstva ovom sječom dobijaju znatne količine drveta.

Za obračun vrijednosti tehničkog i ogrjevnog drveta uzimaju se otkupne cijene.

Domaćom radinosti smatra se izrada predmeta koje izrađuju članovi poljoprivrednog domaćinstva, pri čemu se koriste sirovine pretežno iz poljoprivredne proizvodnje, a koji se koriste bilo za potrebe samog domaćinstva ili za prodaju.

Ako je pojedina djelatnost domaće radinosti registrovana kod nadležnog gradskog-općinskog organa kao zanatska djelatnost na koju se plaća porez na dohodak od zanatstva, ne obuhvata se ovim obračunom.

Vrijednost proizvodnje domaće radinosti procjenjuje se kao zbir vrijednosti gotovih proizvoda obračunatih po prodajnim cijenama.

Pošto se najveći dio proizvoda domaće radinosti proizvodi od vune, za obračun ovih proizvoda može se koristiti sljedeći postupak: od ukupno proizvedene vune na području grada-općine oduzeti količinu vune koja je prodana preduzećima (TRG-služba) i na pijaci, a ostali dio predstavlja količinu potrošenu u preradi na gazdinstvu.

Količinu prerađene vune na gazdinstvu umanjiti za 35% (gubici pri pranju i vlačenju neprane vune) i tu količinu obračunati po cijeni pređe na lokalnom tržištu.

Kao materijalni trošak u naturi prilikom izrade predmeta domaće radinosti uzima se vrijednost oprane vune, lana, konoplje i drugih sirovina iz poljoprivredne proizvodnje i uzgrednih djelatnosti (drvo, trska, rogoz i sl.) obračunatih cijenom kojom se obračunava i vrijednost proizvodnje odgovarajućeg proizvoda. Ove troškove prikazati u tabeli 15 red 10.

Stručna komisija grada-općine treba da procijeni koji se predmeti i u kojim količinama proizvode na području grada-općine i kolika je vrijednost tih proizvoda, bez obzira da li se prodaju ili koriste u domaćinstvu.

Troškovi u novcu se procjenjuju i obuhvataju vrijednost sirovina i pomoćnog materijala kupljenog od preduzeća (privatna ili državna preduzeća). Ove novčane troškove prikazati u tabeli 14 red 22.

Sakupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova obuhvataju vrijednost otkupljenih proizvoda, prodatih na pijaci i utrošenih u domaćinstvu.

Ukupne vrijednosti sakupljenog bilja i plodova procjenjuju se koristeći podatke TRG-službe i ŠUM-službe.

Lov - prihod je vrijednost ulovljene pernate i dlakaste divljači, prodate kože i sl., a troškovi zimsko prehranjivanje divljači, municija i sl. Informacije treba prikupiti od udruženja lovaca.

Ribolov - prihod je vrijednost ulova slatkovodne i morske ribe, rakova, glavonožaca i školjki. Troškovi su gorivo i mazivo za motorne čamce i pomoćni materijal (konci, mamci i sl.). Podaci o ulovu ribe uzimaju se iz PO-službe, a cijene se procjenjuju koristeći podatke TRG-službe. Iznos troškova procjenjuje se do 15% vrijednosti ulova za slatkovodnu ribu, a do 30% za morski ribolov.

Vađenje pijeska i kamena, pečenje cigle i kreča obuhvataju vrijednost prodatih količina i utrošenih u gazdinstvu i domaćinstvu, a troškovi vrijednost utrošenog ogrjeva, kupljenog kamena i sl. Vrijednost se obračunava po lokalnim cijenama. Ako su ove djelatnosti poljoprivrednika registrovane kao zanatske (proizvodnja građevinskog materijala), tada se procjenjuje samo onaj dio prihoda koji se odnosi na utrošene količine na gazdinstvu i domaćinstvu. Troškove vezane za vađenje pijeska i kamena, pečenje kreča i cigle prikazati u tabeli 14, red 23.

Ostali proizvodi obuhvataju proizvodnju cvijeća, voćnih sadnica, loznih kalemova i sl. Prihod od cvijeća obuhvata vrijednost prodatog cvijeća organizacijama, individualnim cvjećarskim radnjama i na pijaci, a troškovi obuhvataju vrijednost kupljenog sjemena i rasada. Prihod od voćnih sadnica i loznih kalemova obuhvata vrijednost sadnog materijala proizvedenog u godini za koju se vrši obračun. Troškovi su vrijednost podloga, reznica i vioka kupljenih od pravnih osoba.

Troškove vezane za sakupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova, lov i ribolov kao i troškove vezane za ostale proizvode prikazati u tabeli 14, red 24.

5. OBRAČUN MATERIJALNIH TROŠKOVA U NOVCU (tabela 14)

U tabeli su navedeni troškovi u novcu koji se obično pojavljuju u poljoprivrednoj proizvodnji. Ukoliko se na teritoriji grada-općine pojave i neki drugi troškovi proizvodnje, treba upisati naziv i iznos troškova.

Troškovi u novcu procjenjuju se u osnovnim tabelama pri obračunu vrijednosti proizvodnje gdje se javljaju kao trošak.

Svi troškovi u novcu mogu se približno procijeniti na osnovu raspoloživih podataka koje treba prikupiti od poslovnih subjekata koji snabdijevaju poljoprivrednike reprodukcijom materijalom i proizvodnim uslugama bilo po osnovu ugovora o proizvodnoj saradnji (kooperaciji) ili za novac. Bitno je da se pri procjeni potrošnje reprodukcijom materijala pođe od stvarnog stanja.

Potrošnja **vještačkih đubriva** (red 1) obračunava se za ekonomsku godinu, tj. za period od 1.VI prethodne do 1.VI tekuće godine.

Količine utrošenih vještačkih đubriva treba procijeniti na osnovu raspoloživih podataka prikupljenih od preduzeća i radnji koje snabdijevaju proizvođače. Za obračun vrijednosti uzimaju se prosječne cijene poljoprivrednih preduzeća koja snabdijevaju proizvođače i cijene trgovina na malo. Pri ovakvom načinu procjene treba voditi računa o utrošenim količinama vještačkih đubriva po hektaru obradive, odnosno oranične površine.

Procjena količina utrošenih vještačkih đubriva treba da se zasniva na količinama vještačkih đubriva koje se odnose na snabdijevanje individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Sredstva za zaštitu bilja (red 2) od biljnih bolesti, štetnih insekata, glodara i korova obračunavaju se procjenom na osnovu prikupljenih podataka od poljoprivrednih, industrijskih i drugih subjekata koji se bave prometom ovih sredstava. Ovu procjenu treba provjeriti u poređenju s površinama pojedinih vrsta žita, industrijskog i povrtnog bilja, vinograda, voćnjaka, privrednih objekata i sl. obuhvaćenih zaštitom.

Za obračun vrijednosti utrošenih sredstava uzimaju se prosječne cijene na malo. Sredstva za zaštitu bilja dobijena besplatno ne obuhvataju se obračunom.

Prosječna godišnja potrošnja i vrijednost **sredstava za vezivanje** (red 3) procjenjuje se na osnovu načina izvršenja žetve, površina pod strnim žitom, požnjevenih površina samovezačicama u sektoru individualne svojine, površina vinograda i načina uzgoja vinove loze i sl.

Potrošnja **solí za ishranu stoke** (red 4) procjenjuje se na osnovu prosječnog broja grla kojima se daje so i godišnje potrošnje po jednom grlu, prema uobičajenoj praksi. Vrijednost se obračunava po nabavnoj cijeni soli.

Potkov stoke (red 5) obračunava se na osnovu procijenjenog broja radnih grla za potkove i prosječnog godišnjeg broja potkova po grlu, prema uobičajenoj praksi potkivanja. Obračunom se obuhvata i potkovi stoke koji obavljaju sami poljoprivrednici. Za obračun vrijednosti potkova uzimaju se lokalne cijene.

Usluge preduzeća (red 6) mašinama obuhvataju vrijednost izvršenih radova na osnovu ugovora o poslovnoj saradnji ili za novac. Usluge pri podizanju, obradi i njezi novih dugogodišnjih zasada ne obuhvataju se kao trošak proizvodnje.

Navodnjavanje (red 7) obuhvata vrijednost plaćenih usluga za korištenje vode za navodnjavanje ili zalijevanje (s korištenjem ili bez korištenja opreme). Podaci se uzimaju od vodoprivrednih i poljoprivrednih preduzeća.

Naknadu za zaštitu i korištenje vodoprivrednih objekata i postrojenja (red 8) plaćaju poljoprivrednici, koji imaju zemljište na teritoriji vodoprivrednih preduzeća, na ime usluga za održavanje sistema za odvodnjavanje i navodnjavanje. Podaci se uzimaju od navedenih preduzeća ili od nadležnih službi u gradu-općini.

Vrijednost **kupljene stočne hrane** (red 9) uzima se iz pomoćnog obrasca P-2, red-Ukupna vrijednost A+B.

Utrošak goriva i maziva (red 10) obračunava se u pomoćnom obrascu P-10. Broj motora procjenjuje se na osnovu evidencije odgovarajućih službi grada-općine i sl.

Prosječan godišnji broj časova rada po jednom motoru obuhvata ukupan broj časova rada utrošen na sopstvenom gazdinstvu i proizvodnim uslugama drugim individualnim proizvođačima i preduzećima. Ne obuhvataju se časovi rada motora utrošeni za potrebe domaćinstva.

Prosječan godišnji broj časova rada po motoru i prosječan utrošak goriva po času rada motora procjenjuje se na osnovu informacija poljoprivrednika. Pored procjene mogu se koristiti i tehnički normativi o potrošnji goriva. Ukupna potrošnja goriva na individualnim gazdinstvima po jedinici obradive površine (ha) ne može biti veća od utroška goriva utvrđenog prema tehničkim normativima utroška kod pojedinih kultura.

Vrijednost goriva obračunava se po nabavnoj cijeni.

Vrijednost utroška maziva procjenjuje se srazmjerno vrijednosti utroška goriva.

Održavanje poljoprivrednih mašina, oruđa i kola (red 11) obračunava se u pomoćnom obrascu P-10, ocjenom prosječne godišnje vrijednosti održavanja po jednom motoru, obuhvatajući vrijednost utrošenih rezervnih dijelova i zanatskih usluga na popravkama motora ili uređaja. Vrijednost velikih popravki (remonta) motora ne obračunava se u troškove održavanja već u investicije.

Utrošak električne energije (red 12) obračunava se u pomoćnom obrascu P-11, na isti način kao i utrošak goriva. Vrijednost utrošene električne energije za osvjetljenje u poljoprivrednim objektima obračunava se na osnovu procjene vrijednosti utroška po jednom gazdinstvu i broju elektrificiranih gazdinstava.

Količinu **kupljenog sjemena stočnog krmnog bilja** (red 16) i sjemena trava za nove uzgoje treba procijeniti na osnovu prikupljenih podataka od poslovnih subjekata koji se bave prodajom sjemena. Za obračun vrijednosti sjemena uzimaju se nabavne cijene.

Veterinarske usluge (red 17) predstavljaju troškove održavanja zdravstvenog stanja i proizvodne sposobnosti stoke, peradi i pčela i obuhvataju vrijednost veterinarskih usluga, lijekova, preparata i sl., kupljenih s nalogom ili bez naloga veterinara. Usluge najčešće obuhvataju preventivu (cijepljenje i sl.), liječenje, vještačko osjemenjavanje i sl. Kao troškovi veterinarskih usluga ne obuhvataju se izdaci za osiguranje stoke, za uvjerenje o zdravstvenom stanju stoke, troškovi u vezi s prometom stoke (stočna karta) i liječenje nepomenutih domaćih životinja. Podaci o troškovima liječenja stoke, peradi i pčela prikupljaju se od veterinarskih stanica, poljoprivrednih stanica, apoteka i drugih preduzeća koja vrše veterinarske usluge i prodaju lijekova.

Kupovina sitnog inventara (red 18) za potrebe poljoprivredne proizvodnje utvrđuje se procjenom prosječnog godišnjeg izdatka po jednom gazdinstvu, prosječne veličine, opremljenosti i strukture proizvodnje.

Vrijednost **kupljenih jaja za nasad i pilića** (red 19) uzima se iz pomoćnog obrasca P-9a, tabela "A" (red-Ukupno, kolona 3).

Pašarina i žirenje (red 21) obuhvataju izdatke poljoprivrednika za korištenje ispaše za stoku na pašnjacima i šumama, za žirenje i brst u šumama i šikarama državnog sektora. Podaci se uzimaju od nadležnih gradskih-općinskih službi i iz ŠUM-službe, odnosno od šumarskih preduzeća.

6. REKAPITULACIJA OBRAČUNA VRIJEDNOSTI PROIZVODNJE I TROŠKOVA U NATURI (tabela 15)

U tabeli se iskazuju podaci potrebni za utvrđivanje vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje i ukupnih troškova u naturi.

U kolonu 1 upisuje se vrijednost poljoprivredne proizvodnje po grupama proizvoda, u kolone 2, 3 i 4 vrijednost troškova u naturi po namjeni: za sjeme, za ishranu stoke i prostirku, ostali troškovi (voće i grožđe za prerađu, sirovine za domaću radinost i sl.), a u kolonu 5 ukupna vrijednost troškova u naturi. Podaci se uzimaju iz odgovarajućih kolona osnovnih tabela od 1 do 13.

7. OBRAČUN BRUTO DODANE VRIJEDNOSTI I MJEŠOVITOG DOHOTKA (NETO DODANE VRIJEDNOSTI) (tabela 16)

U tabeli se iskazuju podaci o vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje, ukupnim materijalnim troškovima, troškovima u naturi, troškovima u novcu, bruto dodanoj vrijednosti, amortizaciji i mješovitom dohotku (neto dodanoj vrijednosti).

Podaci o vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje i troškovima u naturi uzimaju se iz tabele 15 "Rekapitulacija obračuna vrijednosti proizvodnje i troškova u naturi", a ukupni troškovi u novcu iz tabele 14 "Materijalni troškovi u novcu".

Zbir ukupnih troškova u naturi i u novcu daje ukupnu vrijednost materijalnih troškova poljoprivredne proizvodnje.

Bruto dodana vrijednost dobija se razlikom kada se od ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje oduzme iznos ukupnih materijalnih troškova.

Na iznos bruto dodane vrijednosti treba obračunati 7% na ime **amortizacije** stalnih sredstava.

Oduzimanjem iznosa amortizacije od bruto dodane vrijednosti dobije se mješoviti dohodak, odnosno **neto dodana vrijednost**.